

HORVÁTH EMÓKE

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBA KÍSÉRET NÉLKÜL ÉRKEZŐ KUBAI
GYEREKEK ESETE (1960-1962)

„*Lo que queremos es que los niños sean felices [...]*” (José Martí)[[286](#)]

„*I came to the United States alone carrying my favorite doll, Albertico. I had just turned seven and really did not fully understand that I was leaving the world I knew for good.*

I thought I was going to visit my cousins in Miami for «a while» [...]” (María de los Ángeles)[[287](#)]

Bevezetés

Napjainkban az Egyesült Államoknak Mexikóval közös határszakaszán évente egyre nagyobb számban bukkannak fel felnőtt kíséret nélkül érkező gyerekek, akik a közép-amerikai országok közül elsősorban az úgy nevezett „Északi Háromszögből”, El Salvadorból, Guatemalából és Hondurasból menekülve igyekeznek illegálisan átlépni a határt. Az egyedül érkező gyerekek aránya olyan méreteket öltött, hogy Jeh C. Johnson belbiztonsági miniszter 2014 júniusában nyílt levélben fordult az említett országokban élő szülőkhöz. A levélből tudjuk, hogy csak májusban több mint 9 000, az adott évben pedig – a levél megfogalmazásának időpontjáig – mintegy 47 000 gyerek lépett az USA területére.[[288](#)] A számok valóban megrázó adatokat tükröznek, egyben felidéznek azt a mára elmosódottá váló képet, amikor kedvenc mackójukkal vagy babájukkal a karjukon kubai gyerekek szálltak fel egyedül – esetleg testvérükkel együtt – a repülőre, hogy búcsút intsenek Kubában maradt szüleiknek. Néhány évtizeddel később a 2015 júniusában nyíló kiállítás[[289](#)] ennek a 14 048 nehézsorsú gyerekek kívánt emléket állítani az őket legnagyobb számban fogadó észak-amerikai városban, Miamiban.

Kubai kislány a babáival

Forrás: <https://hu.pinterest.com/pin/145522631682407407/>

A gyerekeket menekítő „Pán Péter művelet” története az utóbbi években kezdett csak előtérbe kerülni, elsősorban az érintett, az akció segítségével az Egyesült Államokba átkerült gyerekek – mára meglelt, idős felnőttek – önszerveződése és az egyre nagyobb számú visszaemlékezés révén. A másik oldalon legalább ennyire fontos forrásnak tekinthetők az ír származású Bryan O. Walsh atya feljegyzései, levelei, aki mindvégig a művelet megszervezésének a feladatát látta el, és azt követően is a kubai menekültekkel, mindenekelőtt gyerekekkel, foglalkozott Floridában.[290] Ő jelentette az akció lelkét, a katolikus egyház őt bízta meg a gyerekek Kubából történő elutazásának megszervezésével és Miami-ban, illetve más észak-amerikai városokban történő elhelyezésével, nem utolsósorban lelki gondozásával. A történetek elszenvedésén kívül álló kutató részéről a téma tudományos és különösen szisztematikus feldolgozása még várat magára.

1959. január 1-jén Kubában győzött a Fidel Castro vezette fegyveres ellenállás Fulgencio Batista politikai rendszerével szemben, megalakult Manuel Urrutia Lleó elnök ideiglenes kormánya, Castro választások kiírását ígérte. Általános lelkesedés

és szimpátia övezte az *Ejército Rebelde* átvonulását az országon, a társadalom nagy része örömet fejezte ki a változások miatt, felfokozott várakozás jellemezte a közhangulatot, mivel a demokratikus átalakulás reményét sugallta az új hatalom. Ezzel párhuzamosan szinte már a forradalom győzelmét követően azonnal megindult Kubából az elvándorlás, mindenekelőtt a korábbi rendszer katonatisztjeinek pereit és kivégzését követően.[291] A távozók között voltak Batista támogatói vagy politikájának haszonélvezői csakúgy, mint a felsőközéposztály olyan csoportjai, akik fenyegetve érezték magukat, féltek vagyonuk elvesztésétől, a radikális társadalmi változásoktól és a kommunizmus esetleges előre törésétől. A kubaiak első migrációs hullámát a szakirodalom az 1959-1962 közötti évekre teszi. Ebben a periódusban az USA – ahol a földrajzi közelség és a korábbi gazdasági kapcsolatok miatt az elvándorlók legnagyobb hányada megtelepedett – menekült státust biztosított a Kubából érkezők számára. [292] 1961 közepétől indult meg nagyobb számban az elvándorlás, ekkor már leginkább az egyes szakmák (orvosok, mérnökök, tanárok, stb.) képviselői, a szolgáltatási szektorok (többek között a kaszinók, játéktermek és éjszakai lokálok) alkalmazottai és a szakmunkások kezdeték elhagyni Kubát.[293] A jelzett időszakban, pontosabban 1962 októberéig, a kubai rakétaválság időpontjáig a becslések szerint mintegy 250 000 kubai emigrált az Egyesült Államokba.[294] Az első menekült hullám csúcspontja 1962-ben jelentkezett – nyilvánvalóan nem függetlenül a nagypolitikai eseményektől –, amikor hetente több mint 1800 kubai bevándorló érkezett Miamiába.

Minden népszerűsége, földrajzi közelsége és klimatikus hasonlósága, vagyis az esetleges otthonérzet ellenére, nem egyedül Miami jelentette a migránsok számára a megtelepedésre alkalmas helyet, bár mindvégig többségben maradt azoknak a száma, akik ezt a várost választották. New York (Metropolitan Area), New Jersey, Louisiana, Florida, Puerto Rico, Kalifornia, Illinois is vonzónak bizonyult, igaz, jóval kisebb mértékben és leginkább a hatóságok ösztönzésére. Azonban csak a későbbi kivándorlási hullámok következményeként fog a kubai jelenlét olyan mértékben Miami, illetve Florida javára eltolódni, hogy Miamiában mára külön kubai enklávéról, úgynevezett „kis Havannáról” beszélhetünk.[295] Éppen ennek a jelenségnek egyik példája, hogy jelenleg Miamiában Tomás Pedro Regalado, a „Pán Péter művelet” révén Miamiába került, későbbi újságíró a város polgármestere, egyben ő a legtovább hivatalban maradó, sikeres vezető a város történetében.[296]

A korai kubai migrációs-hullám során érkezők megsegítésének egyetlen előképe létezett az USA számára: a politikai okokból 1956-57-ben bekövetkezett

magyar bevándorlás, bár arányait tekintve nem lehet összehasonlítani a kettőt, hiszen az Egyesült Államokba érkező magyarok száma az említett időszakban mindössze 39 000 fő volt.[\[297\]](#) A Kubából történő jóval nagyobb létszámú beáramlás következményeként, a helyzet kezelésére a katolikus egyház a nem régen alapított *Centro Hispano Católico*t állította a migránsok szolgálatába; ez volt az egyetlen olyan szervezet, amely spanyol nyelven is tudta fogadni a kérelmezőket. A nehézséget, az anyagi források hiányát érzékelve 1960. december 7-én a floridai szövetségi állam Miamiában létrehozta a *Cuban Refugee Emergency Centert*, hogy minél hathatósabb segítséget nyújtson a Floridába érkezőknek, hiszen a katolikus egyház egyedül képtelen lett volna orvosolni a helyzetet. Majd 1961 januárjában Kennedy elnök nemzeti szintre emelte a probléma kezelését a *Cuban Refugee Program* életre hívásával.[\[298\]](#)

A Pán Péter akció

A fent említett első migrációs-hullámba illeszkedett egy egészen sajátos jelenség: a felnőtt kísérők nélkül érkező gyerekek csoportja; gyakorlatilag előzmények nélkül valónak tekinthető a kubai gyerekek esete a nyugati féltekén. Európában több hasonló példa is említhető – bár nem azonos politikai kontextusból kifolyólag –, így például a náci üldöztetés elől a *Kindertransport* keretében 1938 és 1940 között Nagy-Britanniába menekített zsidó származású, vagy a spanyol polgárháború idején külföldre vitt gyerekek története.[\[299\]](#)

A kiskorúak elutaztatását, az Egyesült Államokban történő ellátását és felügyeletét a „Pán Péter művelet”[\[300\]](#) irányította, nevét csak jóval később egy amerikai újságírótól kapta. A program jellegét tekintve nagymértékben eltért a mai gyermek-migrációtól, mivel szervezett módon, az USA Külügyminisztériuma és a katolikus egyház Miami egyházmegyéjének aktív segítségével támogatott és kivitelezett formában bonyolódott. Ugyanakkor határozottan el kell különíteni a Pán Péter akciót a *Cuban Children's Program*-tól is, amely a korábban már az USA-ba került, de később bajba jutó kubai gyerekek számára kívánt segítséget nyújtani.[\[301\]](#)

Walsh atya visszaemlékezései szerint 1960 végén indult a gyerekek USA-ba szállítása. A történet előzménye, hogy egy napon egy kubai férfi, és vele a 15 éves Pedro Menéndez Miamiában megkereste az egyházmegye hivatalát, mivel a fiút szülei egyedül küldték el Kubából a városban élő rokonaihoz, akik azonban anyagi nehézségeik miatt nem tudták egy hónapnál tovább segíteni Pedrót észak-amerikai tartózkodásában, hiszen maguk is nemrég érkezett menekülteként éltek, így képtelenek voltak számára ellátást biztosítani.[\[302\]](#) A másik főszereplő James

Baker, egy havannai magániskola, az észak-amerikai alapítású *Ruston Academy*[\[303\]](#) igazgatója. Sok kubai is az iskola diákjai közé tartozott, azok a közép- és felsőosztályhoz sorolható szülők írást írták ide gyermekeiket, akik kiváló oktatást és mindenekelőtt kétnyelvűséget kívántak biztosítani számukra. A tanulóknak hozzávetőlegesen a felét tették ki az észak-amerikai, leginkább diplomáciai szolgálatot teljesítő vagy cégek irányításával megbízott szülők gyermekei, a többiek a kubai elit képviselői voltak.[\[304\]](#) A forradalom bizonytalan helyzetet teremtett az oktatás, és különösen a magániskolák számára, a Ruston is félt attól, hogy államosítani fogják vagy bezárják, ezért igyekezett elmenekülni Kubából, és egy bentlakásos iskola létrehozását tervezte Miami-ban, ahová – immáron magániskolák nélkül maradó – kubai gyerekek is beiratkozhattak volna. A gyerekek tanidőn kívüli felügyeletét a katolikus egyházra kívánták bízni, ezért kereste meg Baker Walsh atyát, aki elvállalta a feladatot.

James Baker Havannába visszatérve 200 gyermeket kívánt toborozni új iskolájába, akiket Walsh számára váratlanul 1960 Karácsonyán akartak Miami-ba vinni. Tulajdonképpen teljesen szabálytalanul, egyházi előjárójának, Carroll püspöknek[\[305\]](#) az előzetes tudta és beleegyezése nélkül mondott újabb igent Walsh Frank Hurbachnak, az USA Külügyminisztériumának megkeresésére, miután arra kérték, hogy az Egyesült Államokba érkező kubai gyerekek gyámolítója legyen. Mivel Walsh atya korábbi tevékenysége során, a *Catholic Welfare Bureau* (Katolikus Jótékonyági Iroda) révén sokat dolgozott a kubai emigránsok helyzetének javításán, így személyes kapcsolatba került a bevándorlással foglalkozó állami intézmények, mindenekelőtt a Külügyminisztérium, valamint az elnök személyes képviselőjével is[\[306\]](#) és ezek az ismeretségek vezettek oda, hogy megkeresték a szervezett keretek között Miami-ba érkező kubai gyerekek ügyével kapcsolatban.

1960. december 26-án érkeztek meg az első gyerekek, szinte mindegyikük 16–17 év körüli fiatal volt. Név szerint Vivian és Sixto Aquino voltak azok, akik Miami Nemzetközi Repülőtérén először szálltak ki a gépből, aznap összesen öten érkeztek. A következő alkalommal, december 28-án ketten, szilveszter előtt pedig hatan.[\[307\]](#)

Pár nappal később, az 1961. január 2-án tartott, a két éves Forradalmat életető ünnepi beszédében Fidel Castro külön kitért az USA-hoz fűződő viszony kérdésére, hosszan hangsúlyozta a politikai nagyhatalomnak a Forradalommal szembeni ellenséges magatartását. A kapcsolat elmérgesedése azt vonta maga után – ezt a beszéd során jelentette be Castro –, hogy a kormány döntésének

megfelelően 11 főben limitálták a havannai USA nagykövetség létszámát, vagyis csak akkora létszámmal működhetek, mint a kubai követség Washingtonban. Castro szerint akkor több mint 300 amerikai dolgozott a nagykövetségen, akiknek legnagyobb része kémkedett Kuba ellen.[308] Castro valójában ultimátumot adott az USA-nak, mivel 48 órán belül kellett volna a változtatásokat végrehajtaniuk a havannai nagykövetség személyi állományában. Nem sokáig késett a beszédre adott amerikai válasz, Eisenhower huszonnégy órán belül megszakította a diplomáciai kapcsolatokat a szigetországgal.[309] A két ország hivatalos kapcsolataiban bekövetkezett radikális fordulat hatással volt a kubai gyerekek szervezett kiutaztatására is, hiszen a vízumok beszerzése Havannában lehetetlenné vált, új útvonalat kellett kidolgozni annak érdekében, hogy hatékonyan lehessen kihozni őket, akár nagyobb számban is, az országból. A Külügyminisztérium vízum ügyekkel foglalkozó munkatársa, Frank Auerbach emiatt kereste meg Walsh atyát, akit Washingtonba kéretett egy minisztériumi értekezletre, hogy átbeszéljék a lehetséges megoldásokat.[310] Az új politikai szituáció elsősorban a 16 és 18 év közötti fiatalok számára teremtett nehéz helyzetet, mivel őket már nem engedték olyan könnyen be az Amerikai Egyesült Államokba, ugyanis a Külügyminisztérium csak a 6-16 éves korosztály számára adott vízummentességet, a 16 éves kor felettieknek biztonsági ellenőrzésen kellett átesniük. A gyerekek Miamihozatalának új útvonalát Jamaicán keresztül kívánták kiépíteni, Walshnek az lett a feladata, hogy létrehozza és működtesse ezt az irányt, ami január harmadik hetére megszületett és ettől kezdve már fogadtak is gyerekeket. Végül a jamaicai útvonalat kevésbé vették igénybe, annak ellenére, hogy a brit nagykövetség továbbra is működött Havannában (Jamaica brit fennhatóság alá tartozott), tehát módjukban állt vízumokat kiadni a diákok számára és ezzel legálissá válhatott Jamaicába érkezésük.[311]

A kialakult helyzetet úgy hidalták át, hogy az USA bevándorlással foglalkozó szervei döntésének értelmében vízummentességet biztosítottak a kubai gyermekek számára, ennek ellenére 1961. január 3-át követően átmenetileg mintegy 510 gyermek rekedt Kubában.[312] Majd lassan ismét megindult a kihozataluk az országból, de az említett kerülő útvonalat alkalmazva, így február 1-re 174-en érkeztek Miamihoz, közülük 53-an rokonok vagy barátok, 119-en a *Catholic Welfare Bureau*, 2-en pedig a *Jewish Family and Children's Service* (Zsidó Család- és Gyermekszolgálat) gondoskodása alá kerültek.[313] A „Pán Péter művelet” keretein belül összesen 14 048 gyerek hagyta el hazáját szervezett keretek között, maga Walsh rendkívüli szerepet kapott a Külügyminisztériumtól az által, hogy felruházták a vízummentesség kiállításának engedélyezésével,

vagyis saját hatáskörben dönthetett arról, hogy melyik 16 év alatti kubai gyermek kaphat ilyen lehetőséget. Az akció végét a kubai rakétaválság kirobbanása jelentette, hiszen innentől kezdve Kuba beszüntette a repülőjáratokat az Egyesült Államokba, ez egyben azt is maga után vonta, hogy a családegyesítés reménye távoli, bizonytalan időre tolódott. A szülők Kubából történő elutazása csak akkor vált lehetővé újra, amikor Lyndon Johnson elnök szabad utat adott a *Freedom Flight Program* megindításának.^[314] A program a Kuba és az USA kormányai között létrejött egyetértési megállapodás (*Memorandum of Understanding*) keretében működött, melynek értelmében Kuba hozzájárult ahhoz, hogy naponta két észak-amerikai repülőjárt közlekedjen.

Az egész akció során az USA-ba hozott gyerekeknek mintegy a fele talált azonnal a rokonaira, a többiek családon kívüli segítségre és támogatásra szorultak, amit leginkább a katolikus egyház Miami Egyházmegyéjének részéről kaptak meg.

Az első kubai *Freedom Flights* csoport, amely az USA-ba érkezett 1965. dec. 1-jén

Forrás: <http://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/fidel-castro-en/article1921750.html> [a letöltés ideje: 2016-06-10.]

Okok és értelmezési lehetőségek

A „Pán Péter művelet” történetében az egyik legizgalmasabb és egyben a legnehezebben megválaszolható kérdés az: mi készítette a szülőket arra, hogy gyermekeiket egyedül engedjék el egy idegen országba, ismeretleneknek kiszolgáltatva, és teljes bizonytalanságban tartva őket azzal kapcsolatban, hogy egyszer még viszontláthatják-e egymást. Felvethető a kérdés: létezhetett olyan indok, ami magyarázatot ad erre a rendkívüli jelenségre? Az pedig már a pszichológia ingoványos területére vezető kérdés, hogy a program révén az USA-ba került gyerekek később mit gondoltak a történekről, megbocsájtottak-e szüleiknek azért, hogy akár hosszú évekig árvaházban kellett élniük és nélkülözniük kellett a családi biztonságot és mindenekelőtt szüleik féltő szeretetét.

Az *oral history* keretében rendelkezésre álló források bevonása a kutatásba segíthet az okok értelmezésében. Ha hihetünk Bryan Walsh visszaemlékezésének – márpedig semmi jele sincs annak, hogy ne tehetnénk ezt –, akkor az ő magyarázata és értelmezése alapján két fő ok tárható fel a „Pán Péter művelet” elindítására, illetve folytatására vonatkozóan. Az Eileen nővérnek 1998. december 3-án adott interjú alapján úgy értelmezhető, hogy a kubai szülők a *patria potestas* (a szülői felügyelet) elvesztése miatti félelmükben kezdték gyermekeiket Miami-ba küldeni.[315] Frank Auerbachtól, az USA Külügyminisztériumának munkatársától kapta Walsh ezt az információt, ugyanis Auerbach úgy tudta, lehetséges, hogy Kubában 1961. január 1-jétől a szülők elveszítik a felügyeleti jogot gyermekeik felett, ezért nagy a pánik az országban.[316] Ennek alapján különösen fontosnak tartom a „Pán Péter művelet” létrejöttének és működésének, a szülők magatartásának, gyermekeik Kubából történő elküldésének pszichológiai tényezőkkel történő magyarázatát, ami természetesen nagymértékben összefügg az adott politikai klíma sajátos elemeivel. Ezt a megközelítést erősíti meg Álvaro Fernández újságírónak, a *Progreso Weekly* kétnyelvű internetes magazin szerkesztőjének, a *Cuban American Commission for Family Rights* (Családjogi Kubai Amerikai Bizottság) elnökének írása is, melyben apjával kapcsolatban fontos nyilvános bejelentést tesz: eszerint apja egyike volt azoknak, akik a *patria potestas* elvesztésének hamis hírért keltették Kuba-szerte.[317] Azonnal felmerül a kérdés: hihetünk-e forrásunknak, de úgy gondolom, egy ilyen bejelentéssel népszerűséget nem lehet szerezni – sokkal inkább kellemetlenséget és ellenségeket

–, a figyelemkeltésnek is egészen sajátos, önostorozó módszere lenne, ezért hajlok arra, hogy hitelt adjak Álvaro Fernández szavainak, elfogadjam állítását. Ha pedig állítása megfelel a valóságnak, akkor egyértelművé válik, hogy a *patria potestas* kérdésének előtérbe állítása tudatos pánikkeltés céljából történhetett, ami elsősorban az USA, illetve Castro kubai – akár belső, akár száműzetésben élő – ellenzéke számára lehetett előnyös. Persze felmerülhet az a gyanú is, hogy Fernández – más írásai alapján megállapítható – USA iránti ellenérzésének megnyilvánulása a vallomás, de még egy elvakult kubaitól sem tartom valószínűnek, hogy erre a célra használná fel saját apját, hiszen a latin társadalmakban az apa emlékének becsülete mindent felülír, és Fernández bebizonyította, hogy számos alkalommal bírálni is képes volt Castrót. Jelen esetben nyilvánvalóan nem azon van a hangsúly, hogy kinek, vagy kiknek a nevéhez köthető a rémhír terjesztése, hanem azon, hogy a közvélemény tudatosan megtervezett félrevezetése révén, hamisított törvénytervezettel igyekeztek egyes politikai körök saját érdekeiket előtérbe helyezve „pszichológiai fegyvert” gyártani önmaguk számára politikai ellenfeleik lejáratására, pánikkeltésre. Ignacio Uría megjegyzése is egybecseng Fernández állításával, miszerint 1961-ben több latin-amerikai lapban is megjelentették a kérdésre vonatkozó törvénytervezetet, egyebek mellett a caracasi *El Universal* vagy a Miami-ban kiadott *Diario de las Américas* hasábjain. Uría szép elemzést ad a kubai iskolarendszer átalakításának folyamatáról is, amely egyben a hatalom számára elfogadható ideológia és gondolkodásmód irányába terelte a gyerekeket, például úgy, hogy igyekezett a szülői befolyást a bentlakásos rendszerrel minimálisra csökkenteni, az iskola és a megfelelően válogatott tanári kar szerepét jelentősen növelni.[\[318\]](#)

Mindezek mellett értelemszerűen az 1960-1962-es évek politikai eseményeiből kiindulva próbálhatjuk meg felfejteni a „Pán Péter művelet” elindításának értelmezését, ezek közül is alapvetően három fő kérdéskört emelhetünk ki: 1. az oktatási reformot; 2. a hatalomnak a katolikus egyházzal szembeni magatartását; 3. a kommunizmustól, a kommunista eszmék terjedésétől való félelmet.

Castróék győzelmét követően a kubai középosztály hamarosan komoly figyelmeztető jelzéseket kapott az új rendszertől. Ide sorolhatjuk az oktatási reform keretén belül végrehajtott intézkedéseket, melyek a Kubában működő magániskolákra, ezzel a színvonalas, ám nem mindenki számára megfizethető oktatásra mértek súlyos csapást. A forradalom első évében 3000 új iskolát nyitottak, 7000 további tanárt vontak be az oktatásba és az 1961. esztendő az „*Año de la Educación*” (Az oktatás éve) történelmi megnevezést kapta a forradalmi jelszavak tengerében.[\[319\]](#)

A magániskolák esetében két fő központi célkitűzés tűnik fel a kutató számára, egyrészt a katolikus egyház által fenntartott intézmények, másrészt az észak-amerikai alapítású magániskolák háttérbe szorítása, illetve ellehetetlenítése. A hatalom támadása a katolikus felsőoktatási intézményeket sem kímélte, így az *Universidad de Villanueva* észak-amerikai származású rektora, John J. Kelly személye kettős célponttá vált, akit a Batista-kormányral való együttműködéssel vádoltak, amiért minden tanulmányi év elején a minisztérium kérésének eleget téve, átadta az egyetem hallgatóinak és oktatóinak listáját; ezt Uría minden intézményben gyakorolt formális gesztusnak tekinti.^[320] Pérez Serantes február 13-án, a *La enseñanza privada* (A magánoktatás) címmel kiadott körlevelében reagált a kormányra a magánoktatási intézményekkel kapcsolatos elképzeléseire. A mindent meghatározó pontot az Alaptörvény 55. cikkelye jelentette, amely kimondta, hogy a hivatalos oktatás csak világi lehet, ennek értelmében a magánoktatási intézményeket állami ellenőrzés és szabályozás alá vonták, de a hitoktatást továbbra is engedélyezték.^[321] Az Alaptörvény elrendelte a Nemzeti Oktatási és Kulturális Bizottság (*Consejo Nacional de Educación y Cultura*) felállítását (59. cikkely), többek között azzal a céllal, hogy útmutatással lássa el, fejlessze és ellenőrizze az oktatási tevékenységet.^[322] Az Alaptörvény rendkívüli aktivitásra ösztönözte az egyházat, öt nappal később a kubai főpapság – az ország két érseke, Matanzas, Pinar del Río és Camagüey tartományok püspökei és a havannai segédpüspök aláírásával – *Al pueblo de Cuba* (A kubai néphez) címmel újabb pásztorlevelet tett közzé a témában. Írásukban az egyházi és magániskolák mellett kívántak állást foglalni és érvelni, többek között arra hivatkozva, hogy a Kuba által is elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (Egyesült Nemzetek, 1948. december 10.) 26. cikkelye (harmadik bekezdés) kimondja: „A szülőket elsőbbségi jog illeti meg a gyermekeiknek adandó nevelés megválasztásában.”^[323] Majd az állam szerepét az oktatásban XI. Pius pápa *Divini Illius Magistri* (1929. december 31.) kezdetű, az ifjúság keresztény nevelésével is foglalkozó apostoli körlevelére hivatkozva próbálták tisztázni. Véleményüket arra a gondolatra alapozták, hogy „[...] az államnak tiszteletben kell tartania az Egyház és a család veleszületett jogait a keresztény nevelésre vonatkozólag, továbbá, hogy köteles figyelembe venni az osztó igazságot. Ezért igazságtalan és megengedhetetlen minden nevelési vagy iskolai monopólium, amely fizikai vagy erkölcsi kényszerrel rászorítaná a családokat, hogy a keresztény lelkiismeret kötelességei ellenére, vagy azok törvényes előjogai ellenére is az állami iskolákba küldjék gyermekeiket.”^[324] Közben a hallgatók kikényszerítették a Villanuevai Egyetem élén a rektorváltást, Kelly atya lemondott, hivatalában Eduardo Boza Masvidal, Havanna segédpüspöke váltotta.

[325]

A katolikus egyházzal szemben a kezdeti elismerő, békés hangnem mellett a hatalom hamarosan negatív felhangokat kezdett hallatni és barátságtalan gesztusokra ragadtatta magát. Castro a hangsúlyt elsősorban a papság külföldi származására helyezte, ezzel megbízhatatlanságát kívánta bizonyítani és a kubai ügyekkel szemben távolságtartónak, idegen érdekek kiszolgálójának szerette volna láttatni tagjait. Az kétségtelenül igaz, hogy a kubai alsópapság – valamint a szerzetesség – jelentős része, hozzávetőlegesen 80%-a, külföldi, leginkább spanyol származású volt.[326] Az egyházszervezet élén azonban egészen más arányt lehet kimutatni, ugyanis az egyházmegyéket irányító kilenc főpap közül csak kettő született Kubán kívül, így a főpapság körében radikálisan alacsonyabb arányban, mindössze 22,2%-ban voltak jelen a külföldi származásúak. Ennek ellenére a primás, a kubai katolikus egyház vezetőjének spanyol származása, és különösen aktív politikai magatartása miatt nagyobb hangsúlyt és odafigyelést kapott a kérdés.

1960-tól nyilvánvalóvá vált, hogy a hatalom érdeklődése egyre intenzívebben fordul az egyház felé, áprilisban Juan Marinello, a Kubai Kommunista Párt vezetője már egyértelműen hadat üzent a katolikusoknak.[327] Ebben az évben több incidens is felkeltette a kormány figyelmét az egyház irányába, ezek egyik emlékezetes eseteként említhető a havannai diákok akciója, amikor Anasztáz Mikoján, a Szovjetunió Minisztertanácsa első elnökhelyettesének látogatása (1960. február 5.) alkalmával, a kommunizmussal szembeni tiltakozásuk jeleként a kubai nemzeti zászlót az egyetemi hallgatók ráterítették Mikoján szovjet címerrel díszített koszorújára.[328]

A fenti példa is érzékelteti, hogy a kormánynak a katolikus egyházzal szembeni fellépése összefüggésben állt az egyháznak a kommunizmust elítélő határozott megnyilvánulásaival. Az egyház bizalmatlanságát csak növelte, hogy Kuba egyre szorosabbra fűzte a szálakat a Szovjetunióval, május 8-án felvette a diplomáciai kapcsolatokat a Szovjetunióval és júliusban megkötötték az első katonai egyezményt.[329] 1960 májusában, a diplomáciai kapcsolatok felvételét követően, Pérez Serantes kiadta *Por Dios y por Cuba* (Istenért és Kubáért) című körlevelét, melynek fő témáját a kommunizmushoz fűződő katolikus viszony értelmezése jelentette. A felsőpapság hivatalosan nem is nyilatkozhatott másként a kommunizmus eszméjéről, mint ahogy XI. Pius pápa a *Divini Redemptoris* kezdetű apostoli körlevelében tanította (1937). Pius évtizedekkel korábbi megnyilatkozására szerint: „A fenyegető rém [...] a bolsevista és istentelen

kommunizmus, amelynek célja a társadalmi rend fölforgatása és a keresztény művelődés alapjainak ledöntése”.[\[330\]](#) 1960. augusztus 10-én, Castro egyik nyilvános beszédében igen hevesen ostorozta a Kubában élő, Franco-párti papokat, akik véleménye szerint a hatalommal szemben ellenforradalmi magatartást tanúsítanak.[\[331\]](#) Még ebben a hónapban egy katolikus papot meglőttek és hat diákot fizikailag súlyosan inzultáltak, amikor részt vettek a *Congreso Nacional de Jóvenes Católicos* (Fiatal Katolikusok Nemzeti Kongresszusa) első találkozásán.[\[332\]](#) Ezt követően rendszeressé váltak a papok és a hívek zaklatásai a templomokban és a miséken egyaránt.

Az ABC spanyol újság tanúsága szerint 1961 tavaszán számos latin-amerikai sajtótermék foglalkozott a kubai kormány egyházellenes felhívásaival, többek között a Hadügyminisztériumnak (*Ministerio de Fuerzas Armadas*) saját hivatali egységeihez intézett, 1961. március 11-én kelt körlevelével. Ez utóbbit idézi az ABC is, eszerint Raúl Castro utasítására hivatkozva tájékoztatják a minisztérium középvezetőit, hogy milyen módszert kell követni az egyháziakkal szemben: zaklatni kell a Vatikán szószólóit, az egyházi iskolákat meg kell tisztítani a reakciós eszméktől; az egyházügyi kérdések kezelésére létre kell hozni egy hivalt; száműzni kell azt az egyházi személyt, aki ellenáll az egyház megreformálásának; a Vatikán által ellenőrzött egyházat a Forradalmat támogató egyházzal kell felváltani.[\[333\]](#) A cikk szerzője szerint a felsorolt elképzelések két forrásból, az orosz Nyikolaj Strogav és Li Wei Han kínai kommunista tanácsaiból táplálkoznak, sőt egy másik ABC cikk az állította, hogy maga Strogav vezette a kubai katolikus egyház elleni fellépést.[\[334\]](#) A cikkben felsorolt elképzelések is jól tükrözik, hogy az egyház és az állam viszonya 1961 márciusára teljes mértékben elmérgesedett, és hogyan igyekeztek szítani és befolyásolni a közhangulatot a klérussal szemben.

Időközben a politikai ellenállás is kezdett szervezett formában működni, Miami-ban több Castro-ellenes szervezet is megalakult (*Movimiento Rescate Revolucionario, Frente Nacional Democrático*, stb.) ezek egyik fontos elemeként említhetjük a kereszténydemokrata eszmei gyökereket felmutató *Movimiento Democrático Cristiano* csoportosulást, mely José Ignacio Rasco vezetésével működött. Miután az USA megszakította diplomáciai kapcsolatait Kubával a feszültség a két ország között egyre inkább fokozódott és a dokumentumokból kiolvasható, hogy a fegyveres beavatkozás gondolata sem volt idegen az USA számára Kubával kapcsolatban. 1960 novemberében a CIA ötszáz kubai katonai kiképzését biztosította egy titkos guatemalai katonai bázison, de a kezdeményezésről hírek szivárogtak ki.[\[335\]](#) Ezért is hivatkozhatott Fidel Castro

az év utolsó napján tartott beszédében arra, hogy kubaiak tízezrei vannak fegyverben a fővárosban és annak környékén, hogy elhárítsák az ország ellen irányuló váratlan külső támadást.[336] *Végül 1961. április 17-én a kubai önkéntesekből álló 2506-as számú katonai egység 1500 fős csoportja szállt partra a Zapata-félszigetnél elterülő Disznó-öbölben, kíséretük tagja volt három pap is, akik a sereg kápláni feladatait látták el, egyben maguk is a Castro-ellenes harcokhoz történő csatlakozásra hívták fel a kubai lakosságot.*[337] Az ellenzéki kubaiak partraszállása és az egyháziak részvétele az eseményekben tulajdonképpen kapóra jött Castróéknak, mert segítségével bizonyítottnak érezték korábbi állításukat, miszerint a katolikus egyház tagjainak jelentős része ellenforradalmár.

A Disznó-öbölben történtek átvezetnek bennünket a „Pán Péter művelet” létrejöttének másik magyarázatához, melyről szintén Walsh atyától értesülhetünk. A vele készített interjúban azt is megjegyezte, hogy az USA Külügyminisztériumának képviselői megbeszéléseik alkalmával nagyon idegesek voltak, szerették volna, ha a szülők mielőbb el tudják küldeni a gyerekeket Kubából, mert számosan voltak olyanok is a listán, akiknek szülei tevőlegesen részt vettek a Castróval szembeni ellenállásban és a Disznó-öbölnél bekövetkező eseményekben, mint lehetséges aktív szereplőkre számított rájuk a külügy, bár a kubai partraszállás terveiről Walshék semmit sem tudtak.[338] *A szülők féltették gyermekeiket, mert attól tartottak, hogy a fegyveres harcok megindulásával éppen ők válhatnak a rendszer áldozataivá, a szülőktől elvehetik, és akár a Szovjetunióba hurcolhatják őket. Nem kételkedhetünk abban, hogy létezett a szülőknek egy ilyen csoportja is, akik a politikában játszott szerepük miatt kérték gyermekük részvételét a programban, de bizonyos, hogy ez az indok csak a szülők töredékénél volt kimutatható.*

A hónapokig, évekig, vagy örökre szülei nélkül élő gyerekek szempontjából valójában teljesen mindegy, hogy milyen okból kellett elhagyniuk családjukat, az ő életük már sohasem folytatódhatott ott, ahol egy nap Kubából elutazva megszakadt.

Kubai kislány a babájával az USA-ba érkezése után

Forrás: Cuban Refugee Center Records, CHC0218

<http://library.miami.edu/blog/tag/life-in-an-archive/>